

SCHERZANDO

REVISTA CATALANA MUSICAL

ANY XVIII. GIRONA, X NOVEMBRE M.CM.XXVII. NVM. CCIV

EL VIOLONCEL : LA SEVA GENEALOGIA

ENS proposem amb aquestes ratlles fer una història sintetitzada del violoncel, d'aquest instrument tant sublim i que encara es quasi desconegut, no sols dels profans sinó de molts músics. Val a dir que tot ço que direm no es pas fruit de nostres recerques personals en arxius i biblioteques, sino de la traducció i ordenació de dades trovades en la consulta de diferents autors sobre l'art de la llaüteria i l'història musical.

LA FAMILIA DE LES VIOLES

De la edat mitjana al segle XVIII hi hagué els més variats models d'instruments de corda; se compten per centenars. La majoria van desaparèixer al poc temps; no obstant, en restaren abastament per poder establir una genealogia del violoncel. Aquests instruments de corda eren anomenats *vielles* i més tard *violes*. Les primitives violes eren totes d'una sola peça, mànec i caixa. Per a donar-li més sonoritat buidaven la caixa i hi clavaven una tapa harmònica; no hi havia FFF.

Un document molt antic de Praetorius (1614-1620) descriu diversos models de violes, però no es possible fer una classificació d'aquestos instruments, doncs a cada país eren diferents per la forma, dimensions i acord. També cada fabricant donava curs a la seva fantasia, lo que portà un abigarrament i embrull indescifrables.

En els segles XIV i XV, la fabricació de les violes va pendre un desenrotllament remarcable. Fou cap a la fi del segle XV i començaments del XVI que va marcar-se una orientació, una selecció entre els instruments. En fou la causa la formació dels quartets de *petites violes* i *grosses violes*.

Les violes que tenien solament quatre cordes les anomenaven *petites violes*. Poc a poc anaren transformant-se, prenent una elegància de formes que s'acostaven molt al violí. Per fi les *petites violes* moriren i, en morir, infantaren el violí.

En els quartets de *grosses violes*, els instruments eren de majors dimensions. S'anomenaven: *Discantus, Alto, Tenore, Basso*. Cada viola tenia cinc cordes i el *basso* n'havia sis. Les cordes les anomenaven aixís: *gran bombardarda, bombardarda mitjana, petita bombardarda, corda del mig, corda cantaire* i *corda de quinta*. A Itàlia, en el segle XV, les violes eren anomenades *viola d'arco estade*, i el seu nom en el quartet era *Soprano, Alto, Tenore, Basso*. Quan s'empleava com a instrument solista li deien *basso di viola*.

Tant com aquest instrument s'empleà solament per a els acompanyaments, podia aguantar-se amb relativa comoditat amb la mà esquerra, però trovant poc pràctica aquesta posició, se feu una modificació a l'instrument, consistint en curvar el claviler de manera que l'instrument quedava penjat a l'espatlla del tocador.

Però en el segle XVII, volent utilitzar el *basso di viola* com a instrument solista, van tenir l'idea de tocar assentats i amb l'instrument apoiat entre les cames. D'aquesta manera quedava el braç esquerra completament lliure i podia tocar-se amb tota comoditat les peces més difícils. D'aquí en nasqué el nom de *viola da gamba* (viola entre cames) que se conservà indefinidament.

ELS PARENTS DE LA "VIOLA DA GAMBA"

Entre els instruments que per la seva estructura, acord i ús s'assemblaven més a la viola da gamba, s'en poden citar cinc: la *viola bastarda*, la *viola bordone*, la *viola da spalla*, la *viola lyra*, la *viola pomposa*.

Deixant de banda la descripció i estudi d'aquestos instruments, cosins de la viola de gamba, i reperenent l'estudi d'aquesta, veurem com s'apropa al violoncel. Les set divisions o *trastes* del batidor (la viola da gamba tenia *trastes* talment com la guitarra), indica clarament la posició dels dits per mitjos tons. No hi havia mai posicions fora del mànec: ço és, posicions de selleta. S'afinava aixís: *re la mi do sol re*, i s'hi afegia un *la* greu quan hi havia una sèptima corda. L'instrument, com ja hem dit, s'aguantava amb la presió de les cames. L'arc era més curvat que l'actual del violoncel i s'agafava del tot diferent de com es fa avui en dia; el pla de la mà anava al des-sota de la vara de l'arc. La viola da gamba tenia un so dolç i agradable però molt

feble, i s'utilitzava com a instrument d'orquestra, com a acompanyant del cant i com a instrument solista. En aquest darrer cas anava acompanyada d'un altre instrument, especialment el clavicordi (precursor del piano). Malgrat els seus grans recursos, la viola de gamba veié un dia sorgir en front d'ella un rival que devia suplantar-la i anorrear-la: era el *violoncel*.

Fou a Itàlia on començaren a fabricar, o millor, a manufacturar violoncels. Els italians, àvids de melodia, s'entregaren en cos i ànima al violí (que com ja hem vist tenia prop de mig segle d'existència), i tot seguit s'donaren compte de que en el quartet i en la orquestra la viola de gamba sonava poc per a mantenir un equilibri amb relació a la potència sonora del violí. D'aquí en nasqué l'idea de construir un instrument que dintre de la tessitura de la viola de gamba, tingués una potència de sonoritat igual a la del violí. Copiaren la forma del violí, calcularen el gruix per a que hi hagués la capacitat d'aire necessari per a la sonoritat, suprimiren dues cordes i els *trastes* del mànec i d'aquesta fusió del violí i la viola da gamba en nasqué el violoncel.

Els primers violoncels aparequeren probablement per l'any 1520, però els primers exemplars autèntics daten de 1550 a 1600 i son atribuïts a Gasparo da Salo i a Amat, cèlebres llaüters. Llaüters s'anomenaven els constructors de *llaüts* i per extensió els fabricants de tota mena d'instruments de corda; nom que encara perdura. L'art de la llaüteria tingué dues escoles: la de Brescia i la de Cremona, que rivalitzaren en perfeccionar els instruments i de les que en sortiren llaüters eminents com Amati, Stradivarius, Magini, Guarnerius, Grancino, Ruggeri, Bergonci, etc.

El violoncel era un instrument massa sublim per a que de primer antuvi sortís perfecte de mans d'un llaüter. Calgué l'esforç lent i successiu dels llaüters per a que sortís amb la perfecció que avui el tenim. S'en construïen de dues o tres mides segons la conveniència o caprici del llaüter o el violoncel·lista. Fou Stradivarius (1644-1737) qui marcà la mida i forma que avui encara dura i a la que no es possible cap modificació.

El violoncel s'acorda aixís: *La re sol do*. Hom se serveix de les claus de fa, do en quarta i sol. La seva extensió es: del *do* baix corda al aire a la fi del batidor en la prima, de quatre vuitenes més el re i el mi.

S A N T S S A G R E R A

(Se continuarà).

D E C O N C E R T S

LA BANDA MUNICIPAL DE BARCELONA

LA visita que ha fet la Banda Municipal de la ciutat comtal, marca una data solemniel que sempre recordarem amb l'entusiasme que proporciona tot aquell acte grandios que va revestit d'una excepcional importància. Festa d'Art i a la vegada popular; dos aspectes que feien doblement simpàtica la jornada i que la Girona tota unànimement compenetrada d'aquesta finalitat, hi aportà sa cooperació, elogiant sens reserves l'iniciativa que l'alcalde senyor Bartrina tingué, per oferir-nos una sessió del més alt interès.

La rebuda que el nostre poble feu a la corporació artística, era la demostració més manifesta de l'entusiasme que per l'acte sentia i, en prova d'això, cal esmentar que la majoria de les corporacions artístiques hi estaven dignament representades i que l'alcalde senyor Bartrina fent-se ressó del desig de tota la ciutat, pogués donar-li en son nom, una salutació sentida i a l'ensem dirigir amb paraula eloquent i expressiva, un elogi just i sincer al mestre Lamote i als seus professors, per llur gestió gloriosa, orgullovement conquerida davant de tots els públics intel·ligents i llurs admirables manifestacions fetes, foren coronades per un aplaudiment de convicció per part de la concurrència congregada al saló de sessions de l'Ajuntament, en qual lloc tingué efecte l'acte.

* * *

El programa de les obres interpretades per la Banda Municipal, estava integrat per composicions ja conegudes, i no cal dir com el mestre Lamote tingué ocasió de triunfar novament davant d'aquella massa instrumental, la qual identificada espiritualment amb ell i obeïnt els seus savis manaments, havia forçosament de produir efectes grandiosos i matisos excel·lents. El mestre Lamote, amb competència indiscutible, ha conseguit formar un conjunt instrumental ben equilibrat, en el qual, en admirar-s'hi sempre la bellesa del seus diversos registres i dels seus timbres sonors sempre purs, s'hi descobreix un afiançament harmònic que alcança el més alt grau de perfecció. Les ovacions més entusiastes coronaren la tasca del mestre eminent i professors excel·lents de la Banda Municipal.

* * *

El públic que assistí a la plassa de braus, certament nombrós; el nombre d'assistents, no baixaria pas de 5.500 a 6.000; coneixem l'aforo i creiem que els nostres càlculs son

ben aproximats. Fou aquest espectacle l'èxit de les passades festes, i vagi per l'Ajuntament, organitzador del mateix, el nostre reconeixement per haver portat a cap una festa admirable que, en donar vida a la ciutat, conseguí purificar esperits i produir entusiasmes delirants.

T . . . . . S . . . . . O . . . . . B . . . . . R . . . . . E . . . . . Q . . . . . U . . . . . É . . . . . S

A S S O C I A C I O N S D E M Ú S I C A

FIGUERES.—Curs V, concert I. Orquestra da Camera de Barcelona, 15 executants. Mestre Director: B. Gàlvez Bellido. Pianista acompanyant: R. Gàlvez. — Autors: Haendel, Schumann, Schubert, Beethoven, Granados, Rubio, Saint-Saens, Lalo, Arensky, Tschaikowsky i Brahms.

REUS.—Curs VII, concert inaugural. Harold Bauer, pianista. — Autors: J. S. Bach, Rameau, Scarlatti, Beethoven, Schumann, Chopin, Ravel i Brahms.

VALENCIA.—Societat Filarmònica.—Curs XVII. Orquestra Simfònica de València. Mestre: J. Manuel Izquierdo. Autors: Beethoven, Popper, Chabrier, Rimsky-Korsakoff, Debussy i Wagner.

N O T I C I A R I

A V Í S D ' A D M I N I S T R A C I Ó

Amb el present nombre posem al cobrament els rebuts de SCHERZANDO corresponents a l'actual semestre de juliol a desembre als subscriptors de Girona i la província. Com siga que els subscriptors de les províncies de Barcelona, Tarragona i Lleida tenen ja abonada la subscripció per tota l'anyada, solament se'ls hi cobrarà el segon semestre dels que hi tinguin publicat un anunci. Preguem en prenguin bona nota, a l'objecte d'evitar retorns de rebuts que dificulten la marxa normal de la comptabilitat.

§ Heus aquí les representacions que assistiren a rebre a la Banda Municipal el dia que vingué a donar el concert. En representació de l'Ajuntament el regidor senyor Prat; secretari de l'alcalde, senyor Sot; societats corals «La Regional» i del Centre Republicà; per el Quintet Emporium, els mestres Casellas, Sobrequés i Mitjà; per l'Associació de Música, senyors Batlle i Valls; els mestres Baró Güell i Mollera; redacció de SCHERZANDO, Bandes de Música de Casa la Caritat i del Regiment d'Asia amb el seu mestre director En Lluís Cuadros i nombrós públic. S'hi observà amb estranyesa l'absència de representació del Sindicat d'Orquestres. Totes les representacions agrupades se dirigiren a casa la ciutat on, com ja diem en altre lloc d'aquest número, l'alcalde senyor Bartrina els donà la benvinguda en nom de la ciutat. Seguidament i corresponent a amable invitació, esmorzaren junts amb el mestre Lamote, l'alcalde senyor Bartrina i son secretari senyor Sot; el subdirector de la Banda senyor Caballé; el director de SCHERZANDO senyor Sobrequés; el mestre Baró Güell i el senyor Valls en representació de la A. de M. Durant el dinar, el mestre Lamote explicà fets relacionats amb la seva passada tournée per Alemanya i no cal dir lo molt interessant que esdevingué la conversa. A l'hora del champany, brindaren l'alcalde per la prosperitat de la Banda i el mestre Lamote per l'engrandiment cultural de nostra ciutat.

§ La VII Festa de la Sardana, organitzada pel Sindicat de orquestres de la província, assolí el més remarcable èxit. Les orquestres que hi prengueren part foren: «La Principal», de La Bisbal; «La Selvatana» i «La Principal», de Cassà de la Selva; «La Principal», de Perelada; «L'Art Gironí» i «Girona». Totes elles rivalitzaren per a conquistar-se els aplaudiments del públic i fàcilment ho aconseguiren per les execucions donades a les obres que a cada una de les cobles se'ls confià. El programa no oferia cap novetat; mes si el interès de conèixer noves sardanes dels mestres Vila, Saló (E.) i Soler, i les gloses dels mestres Toldrà i Blanch, essent això el motiu fonamental de que a la plaça de braus hi vegèssim una nombrosa concurrència que festejà amb entusiasme les belles sardanes de aquells tres compositors, i les brillants gloses «El Comte Arnau» i «Gracieta», ben construïdes pàgines musicals, a les quals els mestres Toldrà i Blanch posaren de manifest la seva tècnica i els mitjans de que estan en possessió per a fer resaltar els millors efectes de instrumentació. Les gloses foren dirigides per sos autors motivant un esclat de entusiasme. Una festa agradabilíssima per al públic i creiem de bons resultats econòmics pel Sindicat de Orquestres.

§ Al Teatre del Centre Fraternal, de Palafrugell, ha tingut lloc la estrena de la revista «Palafrugell-Cock-tail», música original del mestre Pinedo. La obra basada sobre assumptes locals, està composta de nou quadros i escrita en forma que per la seva elegància i sencillez melòdica, va conquistar-se tot seguit la general aprovació del públic que aplaudí amb satisfacció. La obra fou dirigida i concertada per son autor.

§ Després de brillants exàmens, ha ingressat d'alumne a la «Schola Cantorum» de París i amb elevada consideració, el notable pianista Jaume Roca, especialment preparat pel professor d'aquesta ciutat senyor Civil. Felicitem sincerament al jove artista, però devem, en justícia, significar també nostra enhorabona a son mestre En Civil, considerant que és al qui deu tota aquesta sana orientació, escola acuradíssima, la mateixa que des de molt temps havem pogut controlar en tots els seus deixebles.

§ La festa de homenatge al mestre Josep Baró, anunciada per un dels passats dies dies de fires, i que es tingué que suspendre pel temps, s'ha aplaçat per altra data que s'anunciarà oportunament.

§ El proper dia 14 tindrà lloc el concert inaugural de la A. de M. El programa del qual ha estat confiat al cantant rus Màxim de Rysikoff

§ Amb el nom de «Quartet Laietà» s'ha constituït a Barcelona una agrupació d'instruments d'arc per a dedicar-se al conreu dels clàssics i moderns en la forma més pura i exquisida com és el *quartet de corda*. Formen aquest conjunt els professors J. Altamira i G. Sabat, violins; C. Agell, viola, i Sants Sagrera, violoncel, tots de l'Orquestra Pau Casals. Desitjem a la novella entitat molts anys de vida i que l'èxit coroni els seus treballs.

§ La Junta del Ateneu de Girona, la primera entitat cultural, està organitzant un concert a càrrec del notable violinista Altamira, artista del qual tenim les més excel·lents impressions. Celebraríem que s'portés a cap tan bell projecte, i que la Directiva de aquella culta entitat tinga en compte que entre els actes que organitza, no oblidí donar satisfacció a les més bella de les arts, la música. A la llista dels socis del Ateneu hi figuren noms que senten per la música totes les predileccions, i això ha de tenir-ho en compte la Directiva, procurant que la seva gestió no quedi limitada a contades manifestacions artístiques. No pretenim donar consells als benemèrits senyors de la Directiva; es un prec amistós i raonable.

§ **Un Diccionari de la Música Il·lustrat.** — Hom ha posat a la venda el primer fascicle semanal dels que integraran el «Diccionario de la Música Ilustrado», en el qual figuren com a Director tècnic el mestre Jaume Pahissa i com a principals col·laboradors Mn. Francesc Baldelló, Josep Barberà, V. F. Bort-Barbosa, Marc Jesús Bertran, Conrad del Campo, Eduard L. Chàvarri, Antoni Fernández Bordas, Maria Davalillo, Josep Forns, Vicents Maria Gibert, Joan Lamote de Grignon, Josep Maria Guervos, Jesús Guridi, Lluís Lamaña, Climent Lozano, Joan Llongueras, Frank Marshall, Domingo Mas i Serracant, Armand Marsick, Rafael Moragas, Eduard Salazar, Feliu de Santos, Blanca Selva, Josep Maria Vázquez (Buenos Aires), Joaquim Tunina, Just Zampieri (Milan). Vist el prestigi dels anteriors col·laboradors, no cal dub-

tar que el conjunt de llurs treballs contribuirà a donar a aquesta obra tan indispensable, el màxim grau d'interès. El pla general ha estat fixat d'acord amb el propòsit que l'obra tingui el més alt grau d'eficàcia cultural. En ella es dedica una cura especialíssima als músics i a les activitats musicals de la nostra península, de les quals no és possible trobar referències en Diccionaris musicals que no existeixen a casa nostra, ni en els estrangers, que les descuiden lamentablement. L'aspecte bio-bibliogràfic obtindrà també una evident preferència en el «Diccionario de la Música Ilustrado», encara que s'hi trobaran també sengles estudis de les qüestions referents a la tècnica i a la història, la organografia, etc., de la música, aprofitant les més noves descobertes que els savis musicògrafs i compositors europeus han fet en aquest sentit. Al magatzem de música Casa Sobrequés i centres d'ensenyament musical podran adquirir-se cada setmana els fascicles d'aquest Diccionari, els quals sortiran amb regularitat des de la data mencionada anteriorment.

PUBLICACIONES REBUDES ORQUESTRINA. — SEXTET AMB PIANO CONDUCTOR

J. Dotras Vila —Ed. U. M. E. filial de Barcelona.—Blue Stan-valz. Té aquesta obra una línia melòdica marcadament efectista i que com totes les de aquest autor se escolten sempre amb gust.

§ I. Molas.—Serenata pericon espanyol. Ballable acertat i ben construït. Les orquestrines i sextets l'incorporaran al seu repertori en la seguretat de ésser ben rebut pel públic.

§ I. Molas. —Ed. J. M. Canals. —«La Joia del Empordà», sardana popular de escaient ben catalanesc.

§ Pep Ventura.—J. M. Canals.—«Totes volen hereu», sardana joiosa com totes les del malograt autor.

§ Ed. I. Alier. —Madrid. —«Ciudadela», fantasia-capritxo, A. Peñalva; «Rosa de Madrid», schotis, Barta; «Bacanas», tango, Arleaga-Morro-Martra; «Fiesta-Mayor», vals-jota, Andreu; «Tarzan de los Moros», fox africà, Guerra.

§ I. Molas.—J. M. Canals. —«Nuit de Printemps», valse lente. Obreta de un gust ben remarcable.

§ J. Albertí.—J. M. Canals.—«Ecos de la Pampa» i «Mi Gancho», tango. Son aquestos dos ballables de un ritme ben marcat i força ensopegats.

§ J. Viladomat.—Ed. Musical Emporium. —«Por tí», tango; «Cielo Pampero», pericon. Ambdós de melodia ben sentida.

IMPRESA

DALMAU CARLES, PLA. S. A.

GIRONA